

**Idegen világrészekből.
Földrajzi ismereteket terjesztő elbeszélések
a magyar ifjúság számára.
3. szám.**

A czethalászok kapitánya

**Irta
Lupi bácsi**

Brassó,
Kiadja: a „Brassói Lapok” nyomdája.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-58-4 (online)
MEK-12213

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET.

Az Árverés.

MÁSODIK FEJEZET.

A kopott matróz.

HARMADIK FEJEZET.

A kik az északi Jegestengerbe igyekeznek s a délbe jutnak.

NEGYEDIK FEJEZET.

A czethalászat.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A lázadó hajósnép.

HATODIK FEJEZET.

A köztársaság bukása.

HETEDIK FEJEZET.

A fiumei kikötő csodája.

ELSŐ FEJEZET. Az Árverés.

A tavaszi nap meleg sugaraiban mint valami nagy gyémántszem, úgy fénylett, csillogott Fiúme városa, a melyet mi magyarok kedves hazánk gyöngyének szoktunk nevezni. Az Adriai tenger csendes hullámai szelíden nyaldosták a szilárd rakpartokat s zajtalanul törtek meg a kikötőt védő mólókon, a melyek mentén egész erdőt alkottak a jövő-menő hajók árbóczai. Közbe-közbe nagyot bődült egy-egy óceáni gőzös kürtje s a széles torkú kéményekből füstgomolyagok szálltak föl a párás levegőbe. A partokat ezernyi ember lepte el, a kik zsibongó lármával hordták ki a hajók becses terhét, másokat pedig hazai terményekkel töltöttek meg. Fejük fölött, mint valami óriási nyakú gólya, ide-oda hajlongott a gőzdarú s a néha ötven méter-mázsányi tehercsomagokat magasan a levegőbe emelte, hogy aztán lassú tempóban a hajó födélzetére, vagy onnan a rakpartra tegye le. A tömegben kenyeret, gyümölcsöt, halat s frissítő italokat áruló rikkancsok sürgölődtek, tréfás kiszólásokkal s éktelen rikoltásokkal kínálgatva eladni valójukat. Az egyik magyarul, a másik olaszul, a harmadik horvátul, németül, vagy kitudja, hogy miféle nyelven beszélt, úgy hogy a Bábeli-torony megzavart építői között is könnyebben kiigazodhatnék az ember, mint itt.

A rakpartok ezen mindennapi képétől nagyban különbözött az a jelenet, a melynek a Zichy-móló délkeleti sarka volt a színtere.

Egy laczi-konyhás asztal tetején a tengerészeti hatóság egyenruháját viselő hosszú, sovány úr állott s míg mellette pörgött a dob, ő hadvezéri tekintettel szemlélte a körötte szorongó tarka tömeget.

- Ha már épen itt vagyunk, édes komám, - mondá Csonka Gergő halászmester Keszeg András komájához - hát meg kellene tapasztalni, hogy min bámészkodik ez a sok nép.

- Nem bánom, - felelé Keszeg András s a magyar államvasútak raktárai mögül kijövő két ember egyenesen a gyülekezet felé tartott.

- Mi akar itt lenni, atyafi? - kérdé Csonka Gergő egy kopottas ruhájú matróztól, a ki a tömegtől kissé távolabb állott.

- Maguknak való vásár, - felelé barátságosan a kérdező.

- Hogyan?

- Godvin skót czethalász hirtelen elhalálozván, a felesége arra kérte a hatóságot, hogy egyik, véletlenül idevetődött czetfogóhajójukat bármily áron árvereztesse el s a pénzt azonnal küldjék el neki, mert sürgősen szüksége van rá. Azt hiszem, pompás üzletet csinálhatnának, ha van egy kis pénzük. Itt az árverezők között nem látok egy gazdag kereskedőt, vagy halászt sem. Akármibe mernék fogadni, hogy potom áron kel el a hajó.

S a matróz olyan hévvel beszélt a két halásznak, hogy azok végre is komolyan érdeklődni kezdtek a dolog iránt s a mólóhoz lánczolt hajót behatóan szemügyre vették.

- Mennyit érhet? - kérdé fejcsóválva Keszeg András.

- Testvérek között is megér hetvenezer pengőt, mert mindennel kitűnően fel van szerelve, - felelé a matróz.

A hetvenezer pengő hallatára olyan hosszú képet vágott a két koma, hogy egy vízilónak is nagy lett volna.

- Százezer korona! - kiáltotta harsányan az asztaltetején álló úr.

A zajongás hirtelen elült s a báméskodók fülelve lesték, hogy akad-e közöttük vevő.

- Ennek a sok rongyos népnek együttvéve sincs ennyi pénze, - susogta Csonkáéknak a matróz.

- Majd adják azt még alább is.

- Nyolczvanezer! - hangzott ismét.

Mély csend.

- Hatvanezer!

Senki se mukkan.

- Negyvenezer!

A tömeg mozdulatlanul állott, mintha szégyenlené, hogy közöttük senkinek sincs negyvenezer koronája.

A matróz most meglökte a két komát s buzdította őket, hogy ígérjenek valamit.

- Tizezer korona a magam s a komám nevében! - szólt bátortalanul Csonka Gergő.

A báméskodók, mintha nehéz kő esett volna le a szívükről, megkönnyebbülve lélekzettek fel s gyorsan utat csináltak a nagybajuszú halászmestereknek, hogy az asztal közelébe juthassanak.

- Tizezer először! - kiáltá a sovány úr.

- Tizenegyezer! - sipította egy vékony dongájú olasz éppen Keszeg András háta mögött.

- Tizenegyezer először!

Mindenki az árverezők felé fordult s kíváncsian lesték, hogy melyik bírja majd feljebb verni.

- Tizenegyezer másodszor! - szólt nagy hangon a sovány úr.

A két koma bizonytalanul nézegette egymást s nem tudták elhatározni, hogy mitévők legyenek.

- Senki többet? - kérde megütődve a kikiáltó.

- Komám, - sugta füligvörösödve Keszeg András Csonka Gergőnek - ha már belekeveredtünk, hát ne hagyjuk, hogy szégyenbe hozzon bennünket ez a kisfejű talián. Ígérj még rá ezer koronát s aztán vigye az ördög. A becsületnek eleget tettünk.

- Harmadszor is ti...

- Tizenkétezer! - vágott közbe Csonka Gergő.

- Tizenkétezer először! - vette fel a szót a sovány úr.

Az olasz a nyaka közé húzta a fejét s ravaszul hunyorgatta a szemeit.

- Tizenkétezer másodszor!... Senki többet?!

A vékonyka olasz épen kinyitotta a száját, hogy többet ígérjen, de ebben a pillanatban a matróz nagyot köhögött a zsebkendőjébe, a melyből valóságos tubák-felhő szállott az olasz szájába s úgy elfogta szegényt a prüszögés, hogy hamarjában egy árva szót se tudott szólani.

- Senki többet? - ismétlé a sovány úr. - Akkor harmadszor is tizenkétezer korona!

A dobos gyorsan ráverte a szentesítést, a tömeg pedig dörgő éljenzéssel ünnepelte a két halászmestert.

- Én negyvenezer koronát is adok! - kiáltotta most dühösen a még mindig prüsszögő olasz az asztalról leszálló sovány úr felé.

- Már késő, - válaszolá félvállról a sovány úr s melegen kezét szorítva Csonka Gergővel és Keszeg Andrással, mindhárman a tengerészeti hivatal felé indultak, hogy ott a dolgot teljesen rendbe hozzák.

Az olasz erre a matrózt támadta meg, a ki ártatlan képpel tűrte a feléje zúduló szitkokat. A csócselék természetesen a kopott matrónak fogta pártját s lepiszszegték a dühöngő olaszt, a ki végre is megunta a kellemetlen mulatságot s gyorsan eltávozott. A győztes tömeg pedig fütyölve, kaczagva s gúnyosan prüsszögve kiabálta utána:

- Hol a negyvenezer korona?

MÁSODIK FEJEZET.

A kopott matróz.

Csonka Gergő, Keszeg András és a kopott matróz a jó vásár után betértek az egyik vendéglőbe és annak rendje-módja szerint megitták az áldomást. Aztán pedig virágos kedvvel haza felé ballagtak.

Csonka Gergő és Keszeg András a Balaton mellől, Almádiból szakadtak a kikötővárosba. Még a hetedik öregapjuk is halász volt. Az keserítette el olyan nagyon őket, hogy a Balatonon nem lehetett többé szabadon halászni, mert a kormány bérbe adta a halászati jogot. Elmentek hát a nagy tenger vizébe halászni, ott még van egy kis szabadság. Komák voltak, mutyiban halásztak. Rövid idő alatt úgy felvitte az Isten a dolgukat, hogy a kikötő utczában szép emeletes házat vettek s még ezenkívül is bőven volt mit aprítani a tejbe.

Mikor a ház elé értek, holmi aggodalom szállotta meg Csonka Gergőt s bátorságot erőszakkal mondá a komájának:

- De mindezekhez mit szólnak majd az asszonyok?

- Az ám! - álmélkodott Keszeg András, pedig az ő oldalát is erősen fúrta már ez a dolog. - Meg se kérdeztük őket.

- Ha nem tetszik nekik a vásár, akkor aztán lesz haddel-hadd, - válaszolá szorongva Csonka Gergő.

- Csak bizzák rám a dolgot, - vágott közbe a matróz - majd kibékítem én őket.

Az asszonyok valóban nagy haragra lobbantak a vásár miatt s követelték, hogy azonnal adják el a hajót. A matróz nyájas beszéde azonban csakhamar megpuhította őket s nagy érdeklődéssel hallgatták a világlátott legényt.

- Azt mondom én, - folytatá hévvel a matróz - hogy ha milliomosok akarnak lenni, ne adják el ezt a finom hajót. Ma reggel személyesen jártam rajta. Bőven fel van az szerelve mind azzal, a mire a czethalászatnál szükség van.

- Hát hiszen megpróbálhatnánk, - szólt neki bátorodva Keszeg András - de nem igen értjük mi ennek a nagy halnak a fogási módját.

- Milyen nagy az a czethal? - kérdé kíváncsian Csonkáné.

- A közepese húsz méter hosszú, - válaszolá a matróz - s vagy hétszáz métermázsa súlyú. Most aztán elgondolhatják, hogy mennyi haszon van egy ily halászatból.

Az asszonyok összecsapták a kezeiket, a két koma pedig összesugott s látszott rajtuk, hogy nagy elhatározásra készülnek. A matróz pedig folytatá:

- Átlag minden elejtett czet után húszezer korona nyereséget számíthatunk. Ez a hajó olyan nagy, hogy öt czethalnak a szalonnáját és az úgynevezett drága „halcsontját” kényelmesen befogadja.

- Hát aztán hogyan lehetne nyélbe ütni ezt a dolgot? - kérdé Csonka Gergő.

- Nagyon könnyen, - felelé a matróz. - A hajó mostani legénységét, mivel ezek már jól értik a dolgot, maguk is felfogadják s még vagy hat matrózt itt Fiúméban szerződtetnének. Nyolcz hónapra ellátjuk magunkat eleséggel s indulunk a Jegestengerbe.

- Szent Isten! - kiáltott fel a két asszony. - Hiszen csonttá fagnak valamennyien?

A matróz hamarosan megnyugtatta őket s olyan rózsás színben tüntette fel a vállalatot, hogy végre is mindnyájan egyetértettek vele.

- Egy nagy bökkenő még mindig van, - mondá komolyan Keszeg András.

- Mi! - kérdék megütődve a többiek.

- Hát az, hogy ki fogja a hajót vezetni a végtelen tengeren: Nincs hajóskapitányunk. A legdrágább s a legfontosabb pontot kihagytuk a számításból.

Ez a rettenetes felfedezés egy pillanat alatt tönkre tette a két halászcsalád vérmes reményeit és csüggetegen horgasztották le fejeiket.

- Ha tetszem, - szól most halkán a matróz, én elfogadom a kapitányi állást.

Csonka Gergelyék kétkedő s bizalmatlan szemeket vetettek a kopott matrózra s nem válaszoltak neki semmit.

- Nem kérek semmi fizetést, - folytatá a matróz tovább. - Ha szerencsésen haza érkezünk, akkor annyit adjanak a nyereségből, a mennyit akarnak.

Hosszú és kinos csend követte a matróz szavait. Az egyszerű halász emberek nem merték a szegényes külsejű alaknak röviden a szemébe mondani, hogy szemtelenül nagyravágyó és hogy a kapitányi álláshoz több ész s tudomány kell, mint a mennyi egy közönséges matróz fejében van. Végre Csonka Gergő hosszú köhécselés és üres nyelések után megemberelte magát, görnyedezve felállott s miután a zsebkendőjét vagy négyszer kivette, visszadugta, bátortalanul megszólalt.

- Mi erős tisztelettel vagyunk kelmed irányában, mert láttuk, s tapasztaltuk, hogy javunkat akarta. Meg is fizetjük tisztességesen a fáradságát, nem kívánjuk mi azt ingyen; de azt már még sem tehetjük meg, hogy a hajónk sorsát s a magunk életét kelmedre bizzuk, mert... mert azt nem tehetjük, - bökte ki nehezen Csonka Gergő.

- Nem, nem! - erősítette a koma.

- Hogy is lehet ilyent gondolni?! - tették hozzá az asszonyok nekibátorodva.

- Hát tudják-e, hogy én ki vagyok? - kérdé keserűen a matróz.

- Már honnan tudnánk? - veté oda könnyedén Csonka Gergő, miközben erősen szipákolta pipáját, a mely pedig már régen elaludt.

- Én gróf Pusztaházy Tivadar vagyok, - szólt keresetlen hangon a matróz s a belső zsebéből egy csomó írást tett a két megrökönyödött koma elé. Az asszonyok félelemteljes tisztelettel pislogattak a furcsa gróf felé s úgy találták, hogy a füle is, az orra is valóban finom szabású.

- Elmondok egyet-mást az életemből, - vette föl a szót hosszabb szünet után a matróz - hogy egészen tisztában legyenek a személyemmel.

Mindenki figyelmesen hallgatott.

- Haszontalan, makacs, rossz gyermek voltam. Alig töltöttem be a tizenhetedik esztendő s már annyi szégyent hoztam a családomra, hogy szigorú apám elkergetett a háztól. Később a trieszti hajószakadémiába kerültem, aztán pedig a „Stiria” hadihajón hadnagyoskodtam. De azért mindig a régi voltam, úgy hogy a családom kénytelen volt kitagadni. A vége az lett, hogy mindenünnen elcsaptak s már egy félesztendő óta mint közönséges matróz, hordár tengetem az életemet.

A két halász-családot mélyen meghatotta a szomorú történet s mikor látták, hogy a kopott embernek könnyek jelennek meg a szemeiben, maguk is úgy érezték, hogy megnedvesednek szempilláik.

- Azóta már százszor, ezerszer megbántam könnyelműségemet, - folytatta tovább a gróf és megfogadtam, hogy komoly, munkás emberré leszek, ha még egyszer fölsegít az isten.

- Kapitány úr, - szólt Csonka Gergő kezét a gróf felé nyújtva - áll az alku!

- Azt mondom én is, - tette hozzá érczes hangon Keszeg András.

- Bizzanak bennem, - felelé katonásan az új kapitány - meglátják, hogy én szerencsét hozok mindnyájukra. - S keményen megrázta a két derék halásznak a kezét.

- Az egyezés pedig akképpen szóljon, - mondá jókedvűen Csonka uram - hogy a nyereséget testvériesen felosztjuk hármunk között.

A beszédet kopogtatás szakította félbe. Az egyik asszony nyomban ajtót nyitott s az idegen, a ki senki más nem volt, mint a prüsszögő olasz, illedelmesen belépett s a halászmesterekhez fordulva bizalmasan mondá:

- Adok maguknak a hajóért negyvenezer koronát.

- Nem kell, nem eladó, - felelé Csonka Gergő.

- De hatvanezerért eladó?

- Annyiért se! - vágott közbe Keszeg András.

- Az utolsó szavam nyolczvanezer! - kiáltá dühösen az olasz s úgy földhöz vágta széles-karimájú kalapját, hogy az ablakok is megrezzentek a hatalmas pukkanástól.

- Nem adjuk, semennyiért se! - sikították az asszonyok s még mielőtt szóhoz juthatott volna a dühös vevő, gyorsan kituszkolták az ajtón.

- Most aztán lássunk gyorsan a munkához, - szólt komolyan a kapitány - mert minden percz drága. Mikor a Jegestengerben szakadozni kezd a jégmező, akkorra nekünk már ott kell lennünk.

A halászmesterek mindenben szótfogadtak a kapitánynak, a ki lépten-nyomon bebizonyította, hogy alaposan érti a dolgát. A czethalfogó hajót hamarosan kitatarozták, nyolcz hónapra élelemmel ellátták, a legénységet kiegészítették s a hajó oldalára ékes betűkkel oda pingálták: Balaton.

Egy hét múlva már indulásra készen állott a hajó. A vitorlákat domborúra puffasztotta a kedvező szél s a főárbóczon kevélyen lengedezett a nemzetiszínű lobogó.

A matrózok szilárdan állottak a kifeszített kötelek mellett s lesték a kapitány szavát, a ki a parancsnoki híd karfájára támaszkodva meglegedetten szemlélte a rakpartok nyüzsgő népét. Végre a két koma is bevégezte a bucsúzkodást s a Zichy-mólón hagyva feleségeiket gyorsan felkapaszkodtak a „Balaton” kötélletráján.

- Indulás! - kiáltotta harsányan a kapitány, amire a vasmacskák csörömpölve emelkedtek ki a vízből s a „Balaton” könnyed libegéssel úszott ki a kikötőből. Még egy pár percz s a szabad tengeren voltak. A két koma szorgalmasan emelgette a kalapját még akkor is, a mikor már rég letűnt a láthatárról a kikötőváros.

HARMADIK FEJEZET.

A kik az északi Jegestengerbe igyekeznek s a délbe jutnak.

A „Balaton” gyorsan hasította az Adriai tenger hullámos hátát. Hatodnapra már a Jóni tengerben úsztak. Csonka Gerő és Keszeg András állandóan a kapitány társaságában voltak, a ki szívesen elmagyaráztatott nekik mindent, a mit tudni óhajtottak.

- Hol vetünk horgonyt először? - kérdé kíváncsian Csonka Gerő.

- Malta sziget Lavaletta kikötőjében, - felelé a kapitány. - Ott kiegészítjük a vízkészletünket s egyenesen a Gibraltári szorosnak tartunk.

- Mikor érünk a Gibraltári szoroshoz?

- Ha kedvező szelünk lesz, úgy két hét múlva.

A kapitány jól számított. A mondott időben a Gibraltári szorosban voltak s onnan minden baj nélkül kijutottak a sík tengerre, az Atlanti oczeánra, a mely három világrésznek: Európának, Afrikának s Amerikának a partjait köti össze.

Amióta Fiúmét elhagyták, semmi különösebb dolog nem adta elő magát. A „Balaton” pompás hajónak bizonyult a szedett-vetett legénység is engedelmesnek látszott. A két koma annyira könnyűnek találta az eleintén veszélyesnek ígérkező vállalatot, hogy szinte restelleni kezdték már a dolgot.

- Na, édes komám, - mondá a füle tövét vakarva Keszeg András - ha ez így tart mindvégig, akkor aztán nem tudom, hogy miről mesélünk az otthoniaknak.

- Én se, - válaszolá Csonka Gergő. - Már előre töröm a fejemet, hogy valami rettenetes veszedelmet kieszéljek. Mert különben kinevetnek bennünket az ismerősök.

- Soh'se búsuljanak, - lépett közéjük a kapitány - majd gondoskodik az Isten arról, hogy legyen mit elbeszélni otthon. Már ez a mai éjszaka se ígérkezik olyan közönségesnek, mint az eddigiek.

- Hogy hogy? - kérdé egyszerre elpalástolhatatlan örömmel a két koma.

- A légsúlymérő rohamosan esik s a levegő olyan nyomott és csendes, hogy a vitorlák bágyadtan ereszkednek alá. A víz tükre ijesztően nyugodt s az elaprózódott hullámok csak alig észrevehetően borzonganak össze.

- Egy kis vihar készül, - felelé közömbösen Csonka Gergő.

- Különbeket is átéltünk mi már a Balatonon, - tette hozzá Keszeg András.

A kapitány önkénytelenül elmosolyodott az egyszerű, de becsületes emberek eszejárásán s másra terelte a beszédet.

- Hát kitanulmányozták-e már azt a térképet, a melyet adtam?

- Ki bizony, - válaszolá önérzetesen Csonka Gergő. - Akár kívülről is elmondom az útunkat.

- Szívesen meghallgatom.

- Mi most, - kezdé Csonka Gergő - Portugália délnyugati sarkánál vagyunk. Innen egyenes irányban Grönland legdélibb kikötőjébe, Frederiksdalba megyünk. Jobb kéz felé hagyjuk Angliát, balfelé pedig New-Fundlandot.

- Helyes, - felelé nagy elismeréssel a kapitány. - Frederiksdalban azután majd elválnak, hogy Grönland keleti, vagy nyugati partja mentén hajózzunk-e fölfelé. Az ottaniak már tudni fogják, hogy az idén hol mutatkoznak sűrűbben a czetek.

A kedélyes beszélgetést azonban hirtelen abba kellett hagyni, mert a nyugati láthatár aljából sötét felhők tornyosultak az égre. A nehéz levegőt ködös pára töltötte meg, a nap korongja elveszítette ragyogó fényét s mint valami nagy veres folt, bizonytalan világosságot árasztott a remegő vztükör fölé.

A kapitány egy pillanat alatt a parancsnoki hídon termett s harsányan kiáltá:

- Be a vitorlákkal!

A parancs nyomában nagy sürgés-forgás támadt a hajón. A matrózok bámulatos fürgeséggel kúsztak fel a vastag köteleken s biztos léptekkel haladtak végig a keskeny párkányokon. Az óriási vászonlepedők mély suhogással lebbentek ide-oda s nagyokat pattogva göngyölödtek a szálas árboczok oldalaihoz.

- Minden ingó dolgot a földézet alá kell vinni, vagy az árboczok tövéhez kötni! - hangzott ismét a parancs.

Csonka Gergő és Keszeg András szintén részt vettek a munkában, hiszen életük java részét kemény dologban töltötték el, azért a világ minden kincséért sem tudták volna megállni, hogy összetett kezekkel nézzék a többieket.

Ekközben a láthatár szélét körös-körül elfedték a feketén gomolygó viharfelhők s kúpalakban emelkedtek az égbolt közepe felé. Egyszerre mély homály ülte meg az óceánt, a melyet csak gyéren világított meg az égboltnak egy kis szabadon maradt nyílása, a melyen keresztül a nap ködös képe integetett búcsút a „Balaton” hajós népének. Olyan rettenetesen mély nyugalom uralkodott, hogy a hajó meg sem mocczant, szilárdul állott egy helyben, mintha száz horgony kötötte volna a tenger fenekéhez. A rohanó felhőket cik-czakkos tűzvonalak hasogatták át s az összeszorult légköri villanyosság zsibbasztó erejét nemcsak érezni, de látni is lehetett, mert a főárboz hegyén vöröses-fehér lángkéve jelent meg.

- Szent Ilona tüze! - rebegték megfélemedve a matrózok s babonás nyugtalansággal tekintettek fel a szép természeti tűneményre.

- Helyre, - kiáltotta harsányan a kapitány - itt a vihar!

A mély nyugalom egyszerre eltűnt, az oczeán csendes vize rettenetes háborgásba ment át, a szél üvöltésétől, a szörnyű égdörgéstől egymás szavát sem hallották, a toronymagasságú hullámok pedig könnyű dióhéjként hányták-vetették a hajót. A „Balaton” árboczai nagyokat recscsentek s minden pillanatban attól lehetett tartani, hogy tövükből kitörnek.

A kapitány a hajó elő részén kapaszkodó halászmesterekhez sietett s tele torokkal kiáltá Csonka uram fölébe:

- Meg vannak-e már elégedve?

A feleletet két tarajos hullámhegy adta meg, a melyek iszonyú robajjal csapódtak össze a hajó fölött, a víz alá temették a gyenge járművet. Ugy látszott, hogy mindennek vége.

A „Balaton” azonban kibirta a kemény próbát s nagysokára ismét kibontakozott a rettenetes vizárból. A földézet hátsó részét tisztára letarolták a hullámhegyek. Az egyik nagy árboz, a magas korlátok, a segédvitorlák s három matróz nyomtalanul eltűntek. Visszahozhatatlanul elnyelte őket a dühöngő elem.

A legénységet a szerencsétlenség annyira kétségbeejtette, hogy egyrészüik nem engedelmesskedett többé a kapitány parancsainak. A lázongók a hajó régi matrózai közül kerültek ki. Élükön a skót Ben Stack, a vitorlamester állott.

- Kapitány úr, - szólt mogorván a marcóna alak - rumot adjon nekünk!

- Rumot?! - kiáltott dühösen a kapitány, a kit egészen kihozott a sodrából Ben Stack szemtelen hangja.

- Azt! - válaszoló kihívó hangon a vitorlamester. A következő pillanatban azonban meghunyászkodva hátrált visszafelé, mert a kapitány revolverének a csöve ijesztően meredt a homlokának.

- Kötozzétek a főárboczhoz a gazficzkót! - hangzott a kapitány parancsa s a Fiúméban felfogadott matrózok nyomban végrehajtották a rendeletet.

Ben Stack fogcsikorgatva engedte magát megkötöztetni, mert belátta, hogy most még a kapitány a helyzet ura.

A két koma egyik rémületből a másikba esett s ugyancsak meg lehettek elégedve a veszedelmekkel. Csonka uram ki is fejezte azt a szerény nézetét a kapitány előtt, hogy jó lenne valamiképen hamarosan hazajutni, mert már alaposan elment a kedvük a czethalfogástól.

- Pedig a multság java része még hátra van, - felelte nekik félig tréfásan a kapitány, a kinek bátor és biztos magatartása lassacskán eloszlatta a két halász félelmét s kezdtek beleszokni a veszedelmekbe.

A vihar már hat nap óta szakadatlanul dühöngött. A kormányzásról természetesen szó sem lehetett. A „Balaton” villámgyorsan száguldott a felkorbácsolt hullámok hátán.

- Hol járhatunk most? - kérde egy reggelen Keszeg András a kapitányt.

- Azt bizony meg nem mondhatom addig, a mig a vihar el nem ül s a nap ki nem süt.

- Sokáig tart még a vihar!

- Nem, sőt azt hiszem, épen a végét járja. Mi egy forgó szélviharnak, ugynevezett ciklonnak a közepébe jutottunk s ez hurczol magával bennünket. Az ilyen forgatagoknak a közepén a levegő annyira megritkul, hogy a tenger vize megfordított tölcséralakban magasán fölemelkedik s izzé-porrá morzsolja az örvényébe került hajókat.

- De hiszen akkor nekünk biztosan végünk van!? - mondá halálra rémülten a két koma.

- Egyelőre nincs semmi nagyobb veszedelem - nyugtatá meg őket a kapitány. - A légsúlymérő emelkedése azt bizonyítja, hogy szerencsésen kivergődtünk a ciklon közepéből s most a szélén vagyunk. A vihar már erejét veszti s ha a víztölcsér kitör a középpontból, hamarosan szétomlik s akkor a tenger ismét csendes lesz.

Hogy a kapitány tudása biztos alapon nyugodott, azt egy pár óra mulva nagy álmélkodva tapasztalta a két halász.

A vihar, mintha utolsó erejét akarta volna kiönteni, oly rémítő dühöngéssel újult meg, hogy a végítélet percze közeledni látszott. A durva matrózok imára kulcsolták kezeiket s úgy várták a megsemmisülést.

- Vigyázz! - hangzott most tompán a kapitány szócsövéből a figyelmeztető parancs.

A két halász s a matrózok görcsösön kapaszkodtak a kötelekbe s rémült szemekkel meredtek az égbenyuló víztölcsérre, a mely szédítő gyorsasággal rohant a hajó felé. Még egy pillanat s mindnyájan veszve vannak.

A szörnyű víztölcsér azonban hirtelen irányt változtatott s a „Balatont” oldalt hagyta, a felkorbácsolt hullámok hátán vadul száguldott tovább. Nyomban rá megeredtek az ég csatornái s úgy zuhogott a zápor, mintha felülről egy másik tenger szakadt volna le. A szélvihar azonban a víztölcsérral együtt elrohant. Nemsokára foszladozni kezdtek az esőfelhők is és ismét kiderült az ég. A hajó népe pedig, mintha semmi sem történt volna, újból visszanyerte régi vidámságát s jókedvvel sűrögtek, forogtak a fedélzeten.

A kapitány most rumot s finom ételeket hozatott elő s gazdagon megvendégelte a legénységet. Ben Stackot is feloldozták s miután alázatosan bocsánatot kért, a kapitány elfeledni ígerte a történeteket. De azért titkon állandóan szemmel tartotta a lázadó vezért.

A míg a legénység lakmározott, addig a kapitány előszedte csillagászati műszereit, hogy meghatározza, hová vetette őket a vihar. Épen elkészült a fontos munkával, a mikor a két halász hozzá sietett.

- Én nem értem a dolgot, - mondá Csonka Gergő a kezét dörzsölve - sütni süt a nap s még sincs valami nagy meleg. Ugy számítjuk a komámmal, hogy bizonyosan Grönland közelében vagyunk.

A kapitány jóízűen nevetett Csonka Gergő beszédén s aztán szétterítve tengeri térképét, mosolyogva mondá:

- Az északi Jegestengerbe igyekeztünk s a délihez jutottunk. Rövid idő alatt olyan rengeteg utat futtatott meg velünk a vihar, a melyet rendes körülmények között nyolcz hét alatt sem tettünk volna meg.

- Hát tulajdonképen hol vagyunk? - kérdé elámulva Csonka Gergő.

- Nézzenek ide, - válaszolá nyájasan a kapitány a térképre mutatva. – Itt van a Gibraltári szoros. A vihar innen a Madeira s a Capverdi szigetek felé sodort bennünket. Azután Afrika s Dél-Amerika között elhaladva ide jutottunk a déli szélesség 37-ik foka alá. Estére a Tristan da Cunha szigetek valamelyikén fogunk kikötni. Egyenes vonalban körülbelül kilencz ezer kilométernyire vagyunk hazulról.

- Hát a czethalak hol maradtak? - kiáltott rémulten a két koma.

- Közelebb vagyunk hozzájuk, mint remélhattuk, - felelé komolyan a kapitány. - A déli Jegestengerben sokkal több a czethal, mint az északiban, mert itt még nem vadászszák olyan erősen, Tristan kikötőjében kijavíttatjuk a vihar okozta sérüléseket s aztán megyünk tovább délfele.

- Föld! - kiáltott harsányan ebben a pillanatban az árbocz-kosárban őrködő matróz.

NEGYEDIK FEJEZET. A czethalászat.

A „Balaton” tíz nappal később már a déli sarkkör alatt szelte a nagy tenger vizét. Sűrűn találkoztak hatalmas jéghegyekkel, széles jégmezőkkel, a melyek lomhán úsztak délfelé. Ezeket a hajónak nagy óvatossággal kellett elkerülnie, mert gyakran megesik, hogy az alól elolvadt jégóriások hirtelen felbillennek s ezer darabra töredezve mindent összezúznak, a mi közelükbe kerül.

- Jobbra czet! - jelezte az árboczkosárból az őr.

- Le a csolnakokkal! - kiáltotta harsányan a kapitány.

A matrózok gyorsan lekapcsolták a hajó oldaláról a keskeny, hosszú csolnakokat és sebesen eleveztek a kijelölt irányban. Az egyikben Csonka Gergő és Keszeg András is helyet foglaltak. Hiába való volt a kapitánynak minden intése, a két halászt nem lehetett a hajón tartani. Ők már előbb is gyakorolták magukat a szigonyvetésben, most tehát meg akarták mutatni, hogy értenek a dologhoz.

Nem messzire haladtak, mikor hatalmas vízsugarakat láttak a levegőbe felszökelleni.

- Ott a czet, - mondták halkan a matrózok s a csolnaknak azonnal más irányt adtak.

- Miért nem megyünk egyenesen neki? - kérde csodálkozva Keszeg András.

- Nem szabad, - magyarázták a matrózok - mert ha észrevesz bennünket, hamarosan a víz alá merül.

A csolnak nagy kerülővel közeledett a czet felé, a mely gondtalanul lebegett a víz színén. Orrlikaiból vastagon fujta ki a páratelt levegőt, a mely a hideg légben megsűrűsödve, távolról vízsugárnak néz ki.

Végre egészen közel értek. Az evezők nesztelenül mozogtak a matrózok kezében s még lélekzetüket is visszafojtották, nehogy elárulják ottlétüket. A főszigonyvető a csolnak orrára lépett s magasra emelte a gyilkos szerszámot, melynek végéhez zsineg volt kötve.

- Minden készen? - susogta halkan s visszatekintett, hogy saját szemeivel is meggyőződjék a helyzetről. Két matróz a könnyen forgó gurigára ügyelt, a melyre a szigonyhoz kötött zsineg volt felcsavarva, a többiek pedig az evezőlapátokat tartották, hogy az adott jelre a csolnakot villámgyorsan elhajtsák a veszedelmes közelségből. A két koma a főszigonyvető mögött állott. Ők is fel voltak fegyverkezve, de az ő szigonyaikhoz nem volt zsineg kötve.

- Minden készen? - ismétlé a főszigonyvető, a mire a többiek néma bólintással feleltek.

- Akkor vissza! - kiáltotta harsányan, de ugyanabban a pillanatban kirepült kezéből a szigony s mélyen belevágódott a czet oldalába. Egyidejűleg Csonka Gergő és Keszeg András szigonyai is áthatították a czet vékony bőrét s még mélyebbre fúródtak, mint az első.

A kifreccsenő vér vörösre festette a tenger sötét színét, a megrémült állat pedig farkával óriási vágást mérve a vízre hirtelen alámerült. A hullámok örvénylő zuhogással csapódtak össze, de a csolnaknak már nem árthattak, mert az idejekorán ellibbent a veszedelmes pontról.

A megsebzett állat oly rohamos gyorsasággal süllyedt lefelé, hogy a zsineges gurigát locsolgatni kellett, mert különben a sebes forgástól tüzet fogott volna.

- Mindjárt elfogy a zsineg! - kiáltotta ijedten az egyik matróz.

- Hamar elvágni! - parancsolá a főszigonyvető.

Mielőtt azonban az éles fejsze lesujthatott volna, a zsineg már elfogyott s a gurigához kötött végénél fogva maga után rántotta a mélységbe az egész csolnakot. A benn ülők olyan szerencsésen zuhantak a vízbe, hogy senki sem akadt a csolnak alá s csakhamar valamennyien a felszínre kerültek.

- Kutya baj, - köhögte nevetve a főszigonyvető - a hideg fürdő a czethalászáttal jár.

A közelben czirkáló másik két csolnak azonnal segélyükre sietett s hamarosan kihalászták őket a sós vízből. A czethalnak azonban nyoma veszett. Majdnem egy óra telt már el s még sehol sem látszottak azok a bizonyos vízsugarak.

- Azt hiszem, hogy szerencsésen elillant a zsákmány, - szólt boszúsan a főszigonyvető. - Egy óránál tovább nem bírja kitartani a víz alatt, akkor ismét a felszínre kell jönnie, hogy lélekzetet vegyen. Ki tudja, milyen messze elbódorgott. Valószínűleg nem akadunk rá többé.

- Pedig a három szigony mély sebeket ejtett rajta, - tette hozzá Csonka uram. - Biztos, hogy el fog vérzeni.

- El ám, de hol? - veté ellen a főszigonyos.

Aztán közösen abban állapodtak meg, hogy az egyik csolnak vigye a hajóra a fürdőzőket, a másik pedig még egy darabig kémlelődjék.

A kapitány nagy meglepetéssel fogadta az érkezőket s végre most sikerült megértetnie a két komával, hogy a czetvadászat nem valami könnyű mesterség és hogy a hajó tulajdonosainak nem szabad minden ok nélkül az életüket kockáztatóra tenni. Csonka uramék meg is ígérték, hogy ezután szót fogadnak a kapitánynak.

Nemsokára visszaérkezett a harmadik csolnak is s a főszigonyvető örömmel jelentette, hogy megtalálták az elveszettnek hitt zsákmányt.

- Olyan vakon rohant a megrémült állat lefelé, - mondá önelégülten - hogy a fejét bele vágta a tenger fenekébe s szétzúzott koponyával került ismét a felszínre.

A hajó azonnal a kimúlt czethez vitorlázott. A roppant állatot azután egészen a hajó oldalához kötötték, hogy annál könnyebben elbánhassanak vele.

Gyönyörű példány volt. Még a főszigonyos is beismerte, hogy soha sem látott ilyen nagy czethalat. A farkától az orrahegyéig huszonnégy méter hosszú volt s óriási feje testének csaknem egyharmadát tette ki. Szája hat méter hosszúságban s négy méter szélességben tátongott, benne a czethalászok csolnaka kényelmesen elhelyezkedhetett volna. A garatja azonban annyira szűk, hogy csak apró rákokkal, kagylókkal s csigákkal táplálkozhatnak. Törzse vastag, hengeres s a vége felé erősen elvékonyodik. Kicsinyke szemei a száj fölött fekszenek, valamivel feljebb pedig 45 cméter hosszú fecskendő nyílásai emelkednek ki, a melyeken keresztül hat méter magasságra löveli föl vízpárával telített lélekzetét. Ez a csodálatos szörnyeteg a föld legnagyobb emlős állatja.

A matrózok gyorsan a munkához láttak s hosszú pengéjű késeikkel fejtegetni kezdték a negyven cméter vastag szalonnaréteget. S ámbár sokan voltak s erősen dolgoztak, mégis két napra volt szükségük, hogy a czethal vagyontérő zsírbundáját a hajóra takarítsák.

Végül a czet szájpaddlásáról lecsüngő szarúnemű lemezeket szedték ki, a melyek az u. n. halcsontot szolgáltatják. Ez is tizennyolcezer klgrmot tett ki, tehát tetemes értéket képviselt.

Mikor mindezzel elkészülöttek, a czethal egyéb maradványait a tenger ragadozóinak hagyták hátra, a „Balaton” pedig tovább vitorlázott, hogy újabb zsákmány után kutassanak.

Összesen két hónapot töltött a „Balaton” a déli Jegestenger vizein, a mely idő alatt öt czehtalat ejtettek el s a hajót úgy megtömték halcsonttal, meg czetszalonnával, hogy Csonka Gergő szerint még egy heringet se tudtak volna már elhelyezni.

A kapitány gazdagon megjutalmazta a legénységet s északnak indultak, hogy valamelyik közeli szigeten kiolvasszák a zsírt, mivel a meleg égöv alatt nem vihetnék át a temérdek nyers szalonnát. Szerencsére el is jutottak a Magelhens-szorostól nyugatra fekvő Falklandi szigetekre, a hol nagy üstökben kifőzték a zsírt s aztán meglegedetten és boldogan hazafelé vitorláztak.

A két koma nem tudott hová lenni örömében, mert távolról sem merték reményleni, hogy a halászat ilyen pompásan fog beütni. A derék kapitányt rajongó szeretettel vették körül s megígérték, hogy ha szerencsésen hazajutnak, nemcsak a nyereségben fogják bőven részesütni, hanem ráadásul még a „Balaton”-t is neki ajándékozzák.

ÖTÖDIK FEJEZET. A lázadó hajós nép.

A csendesen vitorlázó „Balatonon” hosszú ideig mi sem zavarta meg a nyugalmat. A napok észrevétlenül múltak el egymás után s a legénység a lehető legpontosabban teljesítette a kapitány parancsait. Ugy látszott, hogy Ben Stack is megemberelte magát és semmi rosszban sem töri a fejét. Ezen szinleges nyugalom alatt azonban erős vihar lappangott.

Ben Stack nem tudta elfeledni a kapitány erélyes fellépését s titkon boszút forralt ellene s mindazok ellen, a kiket a kapitány híveinek tartott.

A véletlen úgy hozta magával, hogy az egyik éjjelen kivétel nélkül Ben Stack honfitársai, a skót matrózok teljesítettek szolgálatot a fődélzeten. A durva lelkű vitorlamester örömmel ragadta meg ezt a kedvező alkalmat s a fődélzet hátsó részére híva hozzá hasonló bajtársait, így szólt hozzájuk:

- Olyan dologról akarok veletek beszélni, a mely mindnyájunknak nagy hasznára válhatik. Egy csapásra vagyonos emberekké lehetünk.

- Szívesen meghallgatunk - válaszolták a többiek.

- Szeretnétek-e reggelre dúsgazdagokká lenni? - kérde nyomósan a ravaszság nagymestere.

- Már hogy az ördögbe ne! - kiáltották dühösen a skót matrózok, a kiket Ben Stack hosszadalmas bevezetése már boszantani kezdett.

- Ne türelmetlenkedjete kedves barátaim, mert nagy fa az, a mibe a fejszénket bele akarjuk vágni. Én csak úgy beszélhetek szabadon, ha előbb megesküdtök, hogy holtig híveim lesztek s nem árultok el. Mert én a ti javatokat akarom, nem volna tehát méltányos, hogy ezen törekvésemért kockára tegyem a fejemet.

- Hűséget esküszünk neked, mester! - válaszolták a többiek s még szorosabban Ben Stack mellé tömörültek.

- Figyeljete hát, - szólt halkán a vitorlamester. - Ha mi skótok testvériesen összetartunk, akkor a hajón mi vagyunk többségben, azaz mienk a hatalom s azt csinálhatunk, a mi nekünk tetszik. Nem igazat beszélek?

- Igaz! - zúgták rá a hallgatói.

- A fiúmei legények vagy velünk tartanak vagy nem!

- Úgy van!

- Ha nem tartanak velünk, az az ő bajuk. Ha hozzánk csatlakoznak, nem fogják kárát vallani. Az urak azonban egyedül mi vagyunk.

- Csak a skótok! - tették hozzá nekitüzesedve a többiek.

- Én már a tervet is kieszeltem, - mondá kajánul mosolyogva a vitorlamester.

- Halljuk, halljuk! - sürgették az összeesküvők.

- Reggel a többi bajtársunkat is értesítetek tervünkről. Ők bizonyára örömmel hozzánk fognak csatlakozni. Ha ez megtörtént, akkor én majd szóváltásba elegyedem a kapitánynyal s a mikor ő rám támad, ti hátulról megrohanjátok és hamarosan végzünk vele.

Ben Stack ajánlata általános tetszésre talált, mire ő még nagyobb tüzzel folytatá tovább.

- A két együgyű halászmestert s az esetleg ellenünk szegülő fiúmei legényeket aztán könnyű szerrel ártalmatlanokká tehetjük. Ennek a kis bolondságnak a jutalomdíja pedig az egész hajó s a benne lévő rakomány. Hát érdemesnek tartjátok ennyi kincsért ezt a veszélytelen kockázatot?

- Te vagy a kapitányunk! - zúgták lelkesen a fellázadt skót matrózok s oly nagy kedvre kerekedtek, hogy Stack alig tudta őket megfékezni.

- Bajtársak, - szólt komolyan az új kapitány - csendet parancsolok. Nem tanácsos a kapitány figyelmét idő előtt magunkra vonni, mert ha sikerül neki fölfegyverezni a maga embereit, úgy nem ők kövéritik meg a hajót kísérő czápákat, hanem mi. Már pedig azt hiszem, hogy közületek senkinek sincs kedve a czápa gyomrában várni a feltámadást.

A veszedelemre való kilátás és a durva élcz megtették a hatást, a melyre Ben Stack számított, a ki különösen értett ahhoz, hogy miként kell az ilyen vad lelkületű embereket vezetni.

- Ha mienk lesz a hajó s a rakománya, - kérde az alkormányos - akkor mit fogunk csinálni?

- Először is nagyokat iszunk! - felelték neki többen az összeesküvők közül.

Az új kapitánynak nem volt valami nagyon inyére híveinek ez a fegyelmezetlen kívánsága, de egyelőre úgy kellett tennie, mintha nem is hallotta volna, nehogy elidegenítse magától a lázadókat. Aztán méltóságteljes hangon mondá:

- Tudjátok, hogy a jónak én sem vagyok ellensége.

- Tudjuk, - zajongták az összeesküvők.

- De valami rendet mégis csak kell tartanunk, különben hamarosan okunk lesz majd megbánni mostani tettünket.

- Mi nem félünk az ördögtől sem! - kiáltott közbe egy nyurga legény, a mire a többiek helyeslőleg kaczagtak fel. Ben Stacknak tehát boszankodva kellett tapasztalnia, hogy már most sem ő a lázadók parancsnoka, hanem a rum, melynek kedvéért a hajósnépnek alsóbb rétege semmiféle büntől sem riad vissza.

- Hát aztán mit fogunk csinálni a zsákmánnyal? - ismétlé az alkormányos.

Ben Stack szeretett volna semmit se felelni, de a sikamlós úton, a melyre lépett, nem lehetett többé megállani. Ha fellázította a szilaj legényeket, neki is féktelen lázadóvá kellett lennie, s nem állhatott be erkölcsbírónak. Mindez egy pillanat alatt átvillant a boszútszomjazó vitorlamester agyán. Elfojtotta hát ingerültségét s barátságos hangon folytatá:

- Ha a hajó a birtokunkban lesz, úgy egyenesen Venezuelába vitorlázunk, mert ott most forradalom van s a háborúban senki sem kérdezi, hogy milyen úton-módon jutottunk a zsákmányhoz. A hajó irományait sem kell a kikötő hatóságánál bemutatni. Vagy ha kell is, senki sem fog valami nagyon törődni velük. A hasznot testvériesen felosztjuk s aztán azt csinál mindenki, a mi neki tetszik.

Az összeesküvők nagy meglepéssel fogadták a vitorlamester tervét s miután még egy ideig tanakodtak, csendesen szétoszlottak s türelmetlenül várták a reggelt, a mely legforróbb kívánságukat meghozza, ki fogja nyitni a rumos hordókat s annyit ihatnak majd, amennyi csak beléjük fér.

Ben Stack a főárboczhoz dőlve mogorván nézte féktelen szenvedélyű társait s azon törte a fejét, hogy miképen semmizhetné ki ezeket a gazficzkókat a zsákmányból.

Végre virradni kezdett. A nap tüzes korongja lassan kibújt a sötét víztengerből s messze darabon vérvörösre festette a hajnali szél által felborzolt hullámokat. A haragosvörös színt lángoló piros, a lángoló pirost csillogó arany, a csillogó arany izzó ezüst szín váltotta fel s a megmérhetetlen óceán sós habjai ragyogó fényárban futkároztak a széles hullámok hátán.

Az őrnagyot kiáltott az árboczkosárban, mire a napos matróz felcsapta a fedélzet ajtaját s jó reggelt kívánt a kapitánynak.

A fedélzet csakhamar megnépesedett s az éji nyugalmat pezsgő élet váltotta fel. A kapitány szelíden osztogatta parancsait s eszébe se jutott, arra gondolni, hogy valami kellemetlenség, vagy épen veszedelem zavarhatná meg ezt a pompás reggelt. Rendeleteit kiadva mély beszélgetésbe merült a két komával s ügyet sem vetett az összesúgó-búgó matrózokra.

Az összeesküvők hamarosan beavatták azokat is a titokba, a kik az éjjel szobájukban aludtak. A pénzre s az ivásra való kilátás elkábította a skót matrózokat és valamennyien hozzájárultak Ben Stack tervéhez. A fiúmei legényeket egyelőre semmiről se értesítették. Azt akarták, hogy meglepetésszerűen történjék a dolog; a nagy zavarban, ijedségben senki sem fog majd a kapitány védelmére sietni.

A midőn Ben Stack mindent kellőképpen megbeszélt híveivel, a főárbcz aljában összegyűltek s mintha egyéb dolguk sem volna, hangosan csevegtek egymással.

Ez a szokatlan dolog természetesen legott magára vonta a kapitány figyelmét. Azonnal félbeszakította a beszélgetést s a tétlenkedő matrózok közé sietve hangosan rájuk rivalt.

- Micsoda példátlan rendetlenség ez? Kiki a maga helyére!

- Mi nagyon jó helyt vagyunk! - veté oda szemtelen elbizakodottsággal Ben Stack.

- Bizony jó helyt, - erősítették a többiek.

A kapitány egyszerre tisztában volt a helyzettel. Láta, hogy baj van, a minek erővel nem lehet már elejét venni. Megpróbált hát szépszóval hatni a kötelességükről megfélemedezett emberekre.

- Fiúk! - szólt barátságos, de azért félelmet nem ismerő hangon. - Ugy látom, hogy rossz útra tévedtetek. Ne feledjétek azonban el, hogy az Isten büntető keze sehol sincs olyan közel a bűnöshöz, mint épen a tengeren. Gondoljátok meg, hogy a legközelebbi szárazföld is 2000 kilométernyire van. Ha addig vihar éri a hajót, ki fog benneteket megmenteni, talán Ben Stack?

- Ne hallgassatok a predikálására! - kiáltott dühöngve a vitorlamester a kapitány szavaitól megjuhászodott összeesküvőkre.

- Fogjátok meg az árulót! - parancsolá szigorúan a kapitány. S a fiúmei matrózok Ben Stackra rohantak, míg a skótok tétován meredtek egymásra, nem tudták hamarjában, hogy mit csináljanak.

- Ne hagyjatok pajtások! - ordította a vitorlamester - lesz rum bőven!

- Ne hagyjuk! - üvöltöttek most az összeesküvők s dühösen rácsaptak a fiúmeiekre. A kiszabadult vitorlamester egyenesen a kapitányra vetette magát, de az olyan hatalmas ökölcsapást mért a gonosz ember arcába, hogy az a fedélzet korlátján keresztül bukva a tengerbe zuhant.

A feldühödött skótok azonban, mivel kétszer annyian voltak, mint a kapitány hívei, hamarosan letéperték az ellenállókat. Szilaj kurjantás adta tudtára az óceán fodros hullámainak, hogy győzött a lázadás.

A fiumei matrózok, a két halász mester s a kapitány szorosan megkötözve feküdtek a fedélzeten s tehetetlenül nézték, mint czipelik elő az összeesküvők a rumos hordókat s látnak hozzá a veszedelmes ital mértéktelen fogyasztásához.

A poruljárt vitorlamester torkaszakadtából kiabált föl, hogy siessenek segítségére. A szilaj skótok azonban először szomjukat oltották s csak azután halászták ki az új kapitányt, a kinek az ökölcsapástól hatalmasan megnőtt az orra.

- Nyomorult kutyák! - ordított dühösen Ben Stack a födélzetre lépve - hát ilyen könnyen a czápáknak akartatok engem ajándékozni? Hát nem én vagyok-e a ti új kapitányotok?

- Éljen a köztársaság! - kiáltott rekedt hangon az alkormányos és magasra emelte az egyik rumos hordót, mire a többiek vad üvöltésben törtek ki.

Ben Stack megkövülve nézte a fékevesztett embereket s azt gondolta, hogy az első mámor lecsillapultával mégis csak az övé lesz a hatalom. Azután a megkötözöttek felé fordult s kéjes gyönyörrel szemlélte őket.

- Most a kezemben vagy, - sziszegte diadalittasan a lábai előtt fekvő kapitányhoz - mindjárt meg fogod tudni, hogy kicsoda Ben Stack?! Hej, legények, - szólt parancsolólag a köréje seregülő skótokhoz - dobjátok valamennyit a tengerbe. Ezzel a nagy úrral azonban majd én személyesen végzek. Előbb még egy kicsit megczinczogtatom.

- Mi fölöttünk nem te ítélsz, hanem a köztársaság! - vágott közbe büszkén a kapitány.

- Ugy van! A köztársaság! - harsogták a matrózok, a kiknek fölötte tetszett a kapitány hízelgő kijelentése.

- Hát én mi vagyok? - kérde dühösen Ben Stack.

- Semmi se, - felelte vigyorogva az alkormányos. - Nekünk nincs szükségünk zsarnokra. Mi mindnyájan urak akarunk lenni.

- Te nyomorult kutya, te fel mersz lázadni én ellenem? - rivalt föl dühösen a vitorlamester s torkon ragadta az alkormányost. A többiek azonban az alkormányos védelmére keltek s csakhamar kiszabadították veszedelmes helyzetéből.

- Azt javaslom a köztársaságnak, - szólt most fuldokolva az alkormányos - hogy Ben Stackot, a ki mindenképen zsarnokoskodni szeretne mi fölöttünk, dobjuk azonnal a tengerbe.

- Le vele! - zúgták helyeslőleg a megittasodott összeesküvők s legott rárohantak a kézzel-lábbal védekező vitorlamesterre.

- Bajtársak! Testvérek! Köztársaság! - kiabált rémülten Ben Stack, de senki sem hallgatott rá s a következő pillanatban már összecsapódott fölötte az óceán sós vize. A skót matrózok diadalittas rivalgásban törtek ki s a vitorlákba mélyen belekapaszkodó szél gyorsan vitte tovább a „Balaton”-t. A czethalászok kapitánya pedig meglegedetten sugta oda a mellette fekvő Csonka Gergőnek:

- A tengeren nagyon közel van az Isten büntető keze.

HATODIK FEJEZET.

A köztársaság bukása.

Ugyancsak víg élet folyt a „Balaton” fődélzetén. A duhaj mulatozásnak sehogyan sem akart vége szakadni. A harmadik napon azután szomorúan jelentette az alkormányos a köztársaságnak, hogy elfogyott a rum.

- A legközelebbi kikötőben száz hordóval veszünk, - felelte akadozva valamelyik.

- De hol az a legközelebbi kikötő? - kérde gúnyosan az alkormányos. - Hiszen azt sem tudjuk, hogy hol vagyunk?

A valóságnak ez a rideg fölfedése gyorsan lehűtötte a köztársaság virágos kedvét s mintha távolról se szagoltak volna rumot, egyszerre színjózsanokká lettek.

- Itt állunk az óceán kellős közepén, - vette fel a szót újból az alkormányos - s annyit se értünk a hajó vezetéséhez, mint a kis ujjam.

Az összeesküvők meredten bámultak egymásra és senki sem talált hamarjában olyan mentő gondolatot, a melybe bele lehetett volna nyugodni.

A kapitány szorongva hallgatózott s remélte, hogy ez az újabb fordulat nekik is javukra szolgálhat. A lázadás óta sem inni, sem enni nem adtak nekik, mert a dőzsölő összeesküvőknek kisebb gondjuk is nagyobb volt, hogy sem velük törődjenek. A gyengébb szervezetűek álétan nyúltak el a fedélzeten s már élet is alig volt bennük. A két koma lehunytt szemmel feküdt egymás mellett s csak akkor pislantottak fel nagy elkényszeredéssel, ha a kapitány vigasztalni igyekezett őket.

- Nem kell mindjárt megijedni Csonka uram, - bátorítá halkán a csüggeteg embert a kapitány.

- Ugy látom, hogy most már hamarosan jobbra fordul a sorsunk. Valahára elfogyott a rum s így megjön a legénység esze is.

A kapitány még sokáig magyarázgatta a helyzetet a reménytelen Csonka Gergőnek, midőn gyorsan hozzá sietett az alkormányos s csaknem alázatos hangon mondá neki:

- Kapitány úr, a köztársaság nem akarja az önök halálát.

- Látom, - felelé keserűen a kapitány. - Harmadnapja heverünk itt étlen, szomjan. Hisz ez csak elég tisztességes bánásmód? De nekünk nincs is semmi panaszunk, a legközelebbi vihar ugyanis közös sirba temet bennünket, csak majd a lelkünket fogja két csoportra osztani az Isten.

Az alkormányos megsemmisülve hallgatta ezeket a rettenetes szavakat és sem ő, sem háta mögött álló társai nem merték szemüket felvetni.

- Mit kívántok tőlem? - kérde rövid szünet után a kapitány.

- Hogy vezesse a „Balaton”-t Venezuelába, - felelé az alkormányos.

- S velünk mi lesz?

- Esküvel ígérjük, hogy valahol sértetlenül partra teszszük a kapitány úrékat.

- Hát a hajó gazdag rakománya? - kiáltott fel elképedve a kapitány.

- Az a mienk, - válaszolá szárazon az alkormányos. - Mi a bűn útjára léptünk s arról már le sem térhetünk, mert semmi kedvünk sincs a börtön fenekére kerülni. Ha nem fogadja el ajánlatunkat, úgy inkább itt akarunk elveszni a tengeren. De önök velünk fognak elpusztulni, sőt még hamarabb is, ha makacsságával a kétségbeesés karjaiba hajt bennünket.

A kapitány hosszasan elgondolkozott a mondottak fölött s aztán halkán, de szilárd hangon mondá:

- Jó, elfogadom a föltételt, mert belátom, hogy ti másképen nem cselekedhettek. A többit aztán bizzuk a Mindenhatóra. Egyet azonban kikötök magamnak: hogy tisztességesen bánjatok velünk s a hajó kormányzására vonatkozó parancsaimat feleselés nélkül teljesítsétek. Ha nem így fog történni, ugy a legelső alkalommal a tengerbe vetem magam s aztán ti lássátok, hogy mit csináltok.

Az alkormányos a kapitány válasza után társai felé fordult s hangosan kérdé:

- Elfogadja a köztársaság a választ?

- El! - felelték egyhangulag.

Erre hamarosan feloldozták a kapitányt és társait s bőségesen adtak nekik inni és enni. Aztán a fiúmei matrózokat a hajó legnagyobb szobájába gondosan elzárták, a kapitánynak s a két komának pedig megengedték, hogy a fedélzeten szabadon járhatnak, kelhetnek. A kapitány viszont beállította a hajót Venezuela irányába s hogy minden kétséget eloszlasson, a delejtű őrizetével az alkormányost bizta meg.

A nyugalom s rend csakhamar helyre állott a hajón. A skót matrózok pontosan teljesítették a kapitány parancsait, a ki derült arczczal járkált a lázadók között.

Végre is annyira beleszoktak a megváltozott viszonyokba, hogy még Keszeg Andrásnak is megjött a kedve s bizalmasan elbeszélgetett az összeesküvőkkel. A skót matrózok viszont a legnagyobb előzékenységet tanúsították a foglyok iránt és fölötte megszerették a kapitányt, a ki elismerte, hogy másképen nem is lehetne cselekedni. Fel is szólították, hogy csapjon fel vezérüknek s újítsák meg a divatból kiment tengeri-kalózkodást. A kapitány azonban mindannyiszor ügyesen kitért a válasz elől s más tárgyra vitte át a beszélgetést.

A köztársaság uralma már hat hetes volt a „Balaton”-on, a mikor az árboczkosárból felhangzott az ör kiáltása:

- Föld!

A lázadók megrökönyödve sereglették körül a kapitányt, a ki kétséget nem szenvedő biztonsággal mondá nekik.

- A kitűzött czélnál vagyunk. Szerencsésen megkerültük Dél-Amerika keleti felét s most Brit-Guyana elé érkeztünk. A szemben fekvő parton Georgetown, a gyarmat fővárosa terül el, kelet felé pedig egy napi távolságra Venezuela, a hol most javában dühöng a forradalom, tehát senki sem fog kérdőre vonni benneteket.

- Éljen a kapitány! - kiáltotta harsányan az alkormányos.

- Éljen! - zúgtak rá a többiek.

- Azt hiszem, - vette fel a szót ismét a kapitány, - hogy mi megtettük, a mire vállalkoztunk, tehát adjatok most nekünk egy csolnakot, hogy még estig partra vergődhessünk, ti pedig eresztétek neki a vitorlákat s aztán éljete boldogul Venezuelában.

A köztársaság legott teljesítette a kapitány kívánságát s kevés idő múlva a hosszú czethalász csolnak vigan hasította a tengert a part felé, a hajó pedig ellebegett keleti irányban.

- Isten veled szép Balaton! - kiáltotta elérzékenyülve Csonka Gergő a gyorsan távozó hajó után.

- Isten veled drága czethal-zsír! - tette hozzá komoran Keszeg András s egy sós könnycseppet dörzsölt ki a szeméből.

A kapitány meg nem állhatta, hogy hangos kacajra ne fakadjon, de aztán mindjárt meg is magyarázta jókedvét, mert a két komát mélyen sértette ez a szívtelen részvétlenség.

- Nincs semmi baj, édes Csonka uram. Ma még viszont látjuk a „Balaton”-t.

Mindnyájan elképedve néztek a kapitányra, aki kedélyesen folytatta tovább.

- Hát azt hiszik, hogy mi most valóban Dél-Amerika partján vagyunk s Georgetown kikötőjébe evezünk?

- Azt, - bökte ki álmélkodva Csonka uram.

- Na, még csak az kellene.

- Hát hol vagyunk? - kérdezték többen egyszerre.

- Angolország délnyugoti sarkánál Plymouth kikötőjével szemben.

- Lehetetlen, - rebegé nagyot szuszszanva Keszeg András.

- Pedig úgy van, - válaszolá a kapitány. - De hallgassanak ide, majd megmagyarázom a dolgot.

Mindenki feszült kíváncsisággal nézett a kapitányra, aki megsodorintva tömött bajuszát ünnepies hangon folytató:

- Mielőtt az összeesküvés őrizetére bízta volna a delejtűt, gondoskodtam róla, hogy az ne az igazi irányt mutassa. A kegyes csalás, amelyet, azt hiszem, szívesen megbocsátanak önök nekem, úgy történt, hogy egy kis darab lágyvasat csempésztem be a műszer sarkába. Így aztán épen annyira térítettem el a mutatót a helyes iránytól, amennyire nekem szükségem volt.

A megmenekültek nem tudtak hova lenni az örömtől s a legkülönbébb módon igyekeztek a kapitány iránti szeretetüknek s hálájuknak kifejezést adni.

- Most aztán mi lesz? - kérde neki bátorodva Csonka Gergő.

- Rövidesen elcsipik az összeesküvőket s mi holnap már a „Balaton”-on vitorlázunk haza felé.

Ugy is történt. Plymouthban nagy lelkesedéssel fogadták a bátor kapitányt és társait s a tengerészeti hivatal azonnal útnak indított egy gyorsjáratú czirkáló hajót az összeesküvők kézrekerítésére. Még be sem esteledett s a „Balaton” már a plymouthi kikötőben horgonyozott, a fellázadt legénység pedig szomorúan bandukolt a börtön felé. A rendőrök csak alig-alig tudták megakadályozni, hogy a felbőszült lakosság agyon ne verje az áruló matrózokat.

Másnap reggel pedig búcsút mondott a „Balaton” a plymouthi kikötőnek s a rakpartra sereglett sokaság szerencsekívánatai között siklott ki a nyílt tengerre, hogy annyi megpróbáltatás után végre haza juthasson.

HETEDIK FEJEZET.

A fiumei kikötő csodája.

Nagy volt a riadalom Fiumében a mikor hét hónapi távollét után ismét horgonyt vetett a „Balaton” a Zichy-móló szögletén. Az izgalom azonban akkor érte el igazi tetőpontját, amikor a sok veszedelmes kaland és a jól sikerült halászat kitudódott. A partra szállított zsíros hordókat ezrével állták körül a kíváncsiak s boldognak érezte magát, aki kezét szoríthatott valamelyik komával. Akinek meg épen annyira kedvezett a szerencse, hogy mind a két komának megrázhatta a kezét, az aztán valóban irigylésre méltó teremtmény volt az istennek. Csonka Gergő és Keszeg András egy csapásra jeles férfiakká és dúsgazdagokká lettek. Csak a prűskölő olasz nem tudott bele törődni a sorsába s minduntalan el akart fogni valakit, hogy elbeszélhesse neki a rémséges tubákhistóriát, de senki sem hallgatott rá.

A város tekintélyesebb polgárai, még a kormányzó is, személyesen keresték fel a „Balaton”-t, hogy tulajdon szemeikkel lássák Fiume csodáját.

A derék kapitány barátságosan fogadta a látogatókat, de ha csak tehetett, szerényen meghúzta magát a parancsnoki hídon, mert nem szerette a sok dicséretet, amelylyel mindenki bőven elhalmozta. Ugy el-elmélyedt néha a gondolataiba, amelyek talán az elvesztett szülői ház felé repültek, hogy még Csonka uram se tudta kedvre deríteni.

Már az utolsó hordókat szállították a partra, amidőn újabb látogatók érkeztek a hajóra, egy szálas természetű öreg úr a felesége s a leánya kíséretében, s miután mindent töviről hegyire megnéztek, nyájasan mondá az öreg úr Csonka Gergőnek:

- Megbocsásson, kérem, hogy ennyire tolakodók vagyunk, de el nem távozzhatunk Fiuméből addig, amíg nem beszélünk a kapitány úrral is.

- Igen bizony, - tette hozzá kedveskedve a kisasszony – mit szólnának otthon, hogy Fiumében jártunk s még csak nem is láttuk a czethalászok híres kapitányát.

- Az már szent igaz, - válaszolá boldogan Csonka Gergő. - Megyek s megmondom neki a kisasszony üzenetét.

Csonka uram hamarosan visszatért s a kapitány is vele jött, ki az idegenek láttára erősen összerendezte magát.

- Gróf Pusztaházy János vagyok, - mondá edzett hangon az öreg úr, kezét a kapitány felé nyújtva - engedjen meg, ha háborgattuk, de a leányom az oka mindennek, aki önt okvetlenül látni akarta.

- Mindenben szolgálatjukra állok, - felelé akadozva a kapitány és sápadt arcza elárulta, hogy milyen nagy lelki felindulás vett rajta erőt.

- Fiam, Tivadar, édes gyermekem! - sikoltotta ebben a pillanatban a fekete ruhás nő s zokogva borult a czethalászok kapitányának a nyakába.

Csonka Gergő megilletődve nézte őket s csak ennyit mondott a sikoltásra oda siető Keszeg Andrásnak:

- Megtalálta az édes anya a fiát, a kit tizenkét esztendő óta nem látott.

Természetesen haragról többé szó sem lehetett. Az öreg Pusztaházy könnyezve bocsátott meg a megjavult fiúnak.

- Most már aztán, fiam, csak rendezzék el valahogyan az ügyeteket, mert én haza viszlek. Fogják mások a czethalakat, neked elég volt ebből a mesterségből ennyi.

- De mi se megyünk ám többé a Jegestengerbe! - veté oda nevetve Csonka Gergő.

A grófi család még egy hetet töltött Fiúmében s aztán melegen elbúcsúzva a két komától, boldogan haza tértek az alföldi kastélyba, a Pusztaházyak ősi birtokára. A barátságot azonban Csonka Gergővel és Keszeg Andrással még most is fentartják s időnként meg is látogatják egymást.

Vége.